

I transformace sociálních slu

„A jak tam budu bydlet? Budu tam mít kamarády, co tady? Jak se uklízí dům?“ Tyto věty jsem slyšela před několika lety, kdy jsme byli s manželem navštívit Domov pro zdravotně postižené v Habrovanech. Ředitel ústavu i radní se tehdy v roce 2011 snažili zprostředkovat svým klientům kontakt s hendikepovanými, kteří jsou integrováni do běžné společnosti a můžou předat zkušenosti, energii a motivaci k tomu změnit „nelidskou formu existence“ v přirozený život. „Nelidskou“ proto, že režim v ústavu, i když jsou snahy vedení a personálu sebeosvědčující, nelze s běžným žitím ve společnosti srovnávat ani při nejlibější vůli.

■ **Text: Aneta Vidurová,**
šéfredaktorka časopisu *Vozíčkář*,
oddělení marketingu *Ligy vozíčkářů*

Byli jsme tenkrát zaskočení reakcemi lidí na to, že by se jejich ústav proměnil v moderní chráněné bydlení se vším, co k tomu patří: se svobodou, s plánováním svého času, rozhodováním o zálibách, o režimu dne, o domácnosti. Klientka, která mě se slzami v očích brala za ruce a ptala se mě na výše zmíněné otázky, nebyla sama. Naprosto věcné a přesvědčivé argumenty o tom, že zavedený způsob života je pro ně momentálně ten nejlepší, měli i jiní klienti, mladší a řekněme ve světě více orientovaní. Nebyly to stesky bojácných lidí, které vedení postaví před hotovou věc, byly to reakce bojovníků za svá práva, kteří přesně vědí, jaká je situace a o co jim jde.

Řečníci tehdy neproklamovali, že odmítají transformaci jako takovou. Chtěli možnost výběru. „Jsem v ústavu 50 let. Není už trochu pozdě nastavovat nové poměry?“ „Říkáte, že si budeme moct jezdit, kam budeme chtít, že to bude na nás, jak si cestu domluvíme. Ale kde na to

vezmeme peníze? Vždyť příspěvky sotva stačí na péči. Společné výlety zaplatit dovedeme.“ Na takové argumenty lze těžko namítat, že transformace je v současném sociálním systému jediná správná cesta pro každého, přes kterou nejede vlak.

➤ Mít na výběr

Samozřejmě tento fakt automaticky neznámá, že klienti právo výběru nemají. Komunikační toky zjednodušují proces transformace v jiných zařízeních a tím upevňují příjemce sdělení v tom, že není jiné, lepší cesty. Média informují tak, jako by okamžitá přeměna všech institucí ústavního typu byla něco, po čem už sto let všichni klienti do jednoho volají. Vyberou příklad integrovaného a ke sdílení ochotného člověka, který se skutečně nemůže dočkat, ale těch dalších, kteří si to v hlavě musí zesumírovat a učinit to nejtěžší rozhodnutí v životě, se nikdo neptá. Na oko to pak vypadá, jakoby nebylo nic jednoduššího, než rušit ústav. Instituce, které se o transformaci zasazují, na tomto pozitivním zkruslení reality pochopitelně spolupracují. Opět jim to ale nejde mít za zlé, je to pro zdárný cíl dobrého projektu.

Podobně tento dopad dokazují i obavy klientů ústavu pro nevidomé a slabozraké v brněnských Chrlících z roku 2012. I když zřizovatel tehdy rezolutně odmítl jakékoliv necitlivé snahy o zrušení ústavu, který je navíc jedinou institucí tohoto zaměření v České republice, a násilné začlenění klientů s mnohdy velmi těžkými formami kombinovaných postižení, stejně se řada z nich postavila do bojových pozic namířených proti transformaci. Ozvali se a sepsali petici. Tehdejší zřizovatel, Ministerstvo práce a sociálních věcí, je ujistil, že k žádné překotné transformaci nedojde. Že se bude muset hospodařit lépe, že bude dobré otvírat ústavní zdi veřejnosti, že se posílí služby sociální rehabilitace a budou rozvíjeny schopnosti a dovednosti klientů dle jejich individuálních možností. Že se například bude klást důraz na využití moderní informační technologie pro nácvik obsluhy PC. I tak může vypadat změna života v ústavech k lepšímu. Anebo tak může pomalu začínat.

Naprosto věcné a přesvědčivé argumenty o tom, že zavedený způsob života je pro ně momentálně ten nejlepší, měli i jiní klienti. Nebyly to stesky bojácných lidí, byly to reakce bojovníků za svá práva.

Nejčerstvější zprávy z procesu transformace, které ilustrují zmatek kolem toho, co je pro klienty nejlepší a jaké alternativy mají, přicházejí i ze zámku v Liběšicích v Ústeckém kraji. Klienti s mentálním postižením byli v ústavu, do něhož se nedávno investovalo mnoho financí na správu a rekonstrukci, spokojení. Dostali vše, co potřebovali. Péči, aktivity, přátele. Do boje proti přeměně v jiný typ služeb se přidala i obec. Dosavadní starostka Alena Knobová chtěla podpořit lidi, kteří očividně z ústavu nechtěli a kterým se v chráněných bytech nedařilo. Potkala se totiž se stejnými reakcemi, jako já před lety v Habrovanech. Pozor, tady něco nehraje! Říkají nám, že se lidem s handicapem bude žít v chráněných bytech lépe. Že se tam všichni těší. A ona to není pravda... Jako správná občanka šla do boje, jako správná starostka si navíc přála zachovat pracovní místa pro řadu obyvatel Liběšic. Nikdo proti jejím snahám nemůže říct půl slova. Má argumenty, zná příběhy lidí.

Krajští radní pozastavili proces transformace, která měla být dokončena pů-

INZERCE

Centrum denních služeb

Mozková příhoda? Úraz? Nemoc?

Podporujeme klienty v návratu zpět do života.

- obnova a rozvoj schopností pro běžný život (motorika, sebeobsluha, domácnost, paměť a myšlení atd.)
- zapojení se do společenského života
- aktivní trávení volného času

Liga vozíčkářů

Bzenecká 23, 628 00 Brno
www.ligavozic.cz
tel.: 777 010 335, e-mail: cds@ligavozic.cz

žeb má druhou stranu mince

vodně k 31. prosinci 2015. Potřebují víc fakt, analýz finanční efektivity, víc času seznámit se s jednotlivými příběhy. Nicméně v mnoha věcech mají jasno. „Domov na zámku v Liběšicích neodpovídá standardům péče o klienta tak, jak je chápeme v dnešní době. Pokoje jsou několikrátůžkové, bez vlastního sociálního zařízení. Objekt není v dobrém technickém stavu a rekonstrukce by byla příliš nákladná. Vybudovat tu sociální zařízení odpovídající všem nárokům by bylo nemožné vzhledem k tomu, že se jedná o historickou kulturní památku,“ uvádí Magdalena Hanáčková, tisková mluvčí kraje.

» Individuální přístup je zásadou

Abychom ale nezůstali jen u materiálních argumentů, rozsáhlý tým odborníků, který se už léta pravidelně nad plány transformace schází, si je velmi dobře vědom toho, že v souvislosti se současnými právními úpravami a s dobrou praxí nelze poskytovat sociální službu a individualizovanou podporu člověku bez zajištění a vyhodnocení jeho potřeb a stanovení míry či oblastí podpory. „Z tohoto důvodu bylo nutné mapování důležitých lidí a vztahů v životě člověka a uživatel služby měl a má v této fázi zásadní roli – je důležité, aby se vyjádřil. Dobré individuální plány vycházejí z toho, co je důležité pro člověka z jeho vlastního pohledu, a přitom zohledňují pohled těch, kteří o něj pečují a znají jej,“ pokračuje Hanáčková. Dodala, že v současné době je v zařízení 52 klientů s převážně vysokou mírou podpory. Pro tyto klienty jsou stavebně technicky upravována dvě zařízení začleněná do příspěvkové organizace Centrum sociální pomoci Litoměřice, p. o., a to Domov sociální péče Skalice, kde se provádějí stavební úpravy, a Domov sociální péče Chotěšov, který se také rekonstruuje. „O budoucnosti zařízení definitivně rozhodne hlasování zastupitelů, kde se mohou projevit různé názory na danou věc. Při přihlédnutí k potřebám klientů a uživatelů služeb se ovšem transformace jeví jako správné řešení,“ podotkla.

V Habrovanech to tehdy skončilo tak, že do procesu transformace mohli vstoupit jen ti, kteří chtěli. Ozvala se třetina klientů. Těm byla nabídnuta alternativa samostatnějšího života. Kraj se rozhodl od komplexní přeměny ústavní péče v individuální v Habrovanském zámku upustit a dosavadní typ služby nahradit, vzhledem k rostoucímu věku uživatelů,

Média informují tak, jako by okamžitá přeměna všech institucí ústavního typu byla něco, po čem už sto let všichni klienti do jednoho volají. Instituce, které se o transformaci zasazují, na tomto pozitivním zkruslení reality pochopitelně spolupracují.

službou domova pro seniory. Každému se dostalo takových možností, které chtěl.

Habrovany jsou dalším příkladem toho, že transformace může mít mnoho podob. Zda se bude podobný scénář opakovat i v případě Liběšic nelze předvídat. V době, kdy vychází toto číslo časopisu, dostávají radní na stůl podklady, aby mohli adekvátně rozhodnout, jakým směrem se vydat. Každopádně kroky k většímu životnímu standardu, který by se aspoň trochu podobal „životu tam venku“, už učiněny byly. A to je podstatné.

» Klient, sociální pracovníci, média

Uvedené tři příklady vyzdvihují pár zásadních momentů, které by lidé neměli opomíjet při řízení procesu transformace, při hodnocení a při zaujímání postojů nad zprávami, které se z médií nebo z institucí valí v poslední době ohromným proudem. Není to opozice vůči záměru přeměny služeb jako takovému, ale je to upozornění na to, že klienti jsou ti, kteří rozhodují. Že mají právo na sebeurčení, že jsou jisté hranice a obavy v jejich životě. A že nelze proces změny života brát jako něco, po čem všichni do jednoho touží a na co se těší. Mají právo na rozhodování o sobě samých, zároveň ale mají

i povinnosti vůči dalším, kteří mohou přijít po nich a kteří se pak mohou ocitnout v podobné situaci, kdy si volí ne-přirozenou, snazší cestu na úkor osobní svobody.

Dalším faktorem, který z těchto úvah vyplývá, je obrovský tlak na sociální pracovníky, psychology, na týmy, které připravují transformaci. Je to neskutečná odpovědnost toho, nakolik dokázali pro rozhodnutí člověka udělat maximum a nakolik dali dostatečný prostor jeho reálným individuálním přáním. Ostatně, právě tato odpovědnost prochází téměř všemi typy sociálních služeb a na supervizích je často tématem číslo jedna.

Nezpochybněji, že by si to zainteresovaní lidé, kteří v současnosti pracují na změnách, neuvědomovali, jen je potřeba i o tomto psát pro ty, kteří o transformaci pouze čtou a nijak blíže se jich

Realita je často jinde, než jak se zdá ze zprostředkovaných zpráv o podařených projektech, ze statistik a ročenek. Stačí se vydat do terénu a mluvit s lidmi...

nedotýká. Realita je často jinde, než jak se zdá ze zprostředkovaných zpráv o podařených projektech, ze statistik a ročenek. Stačí se vydat do terénu a mluvit s lidmi, třeba jako já před lety v Habrovanech nebo jako paní starostka v Liběšicích v tomto roce. Pak teprve člověk pochopí, jak křehký proces přeměny sociálních služeb je a jak obrovskou podporu si zaslouží. O jeho správnosti totiž pochyb není. A to ani mezi těmi klienty, kteří z něj mají strach a účastnit se ho nechtějí. ■

INZERCE

a...

Česká
alzheimerovská
společnost

Od poloviny prosince
si můžete opět koupit oblíbenou
pomůcku pro práci s lidmi s demencí.

Sada pro kognitivní trénink II opět v prodeji!
Objednávat můžete už dnes.

www.alzheimer.cz/obchod

Česká alzheimerovská společnost, o.p.s. | Šimůnkova 1600, 182 00, Praha 8 – Kobylisy | +420 283 880 346